

DÖBÖR András

főiskolai docens

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

college associate professor

University of Szeged Gyula Juhász Faculty of Education,

Szeged, Hungary

email: dobor@jgypk.szte.hu

**HELMECZY MIHÁLY, A JELENKOR LAPSZERKESZTŐJE
KÖZÉLETI ÉS SZAKMAI HÁTTERÉNEK VIZSGÁLATA
A KORABELI FORRÁSOK TÜKRÉBEN**

*REVIEW OF THE PUBLIC AND PROFESSIONAL BACKGROUND
OF MIHÁLY HELMECZY, EDITOR OF THE NEWSPAPER
ENTITLED „JELENKOR” IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY
SOURCES*

ABSTRACT

In Hungary, at the end of the 1820s, a new political program appeared as Count István Széchenyi came on the scene, which wanted to serve the civil transformation with the help of the national public instead of the county-level scope of the policy of feudal grievances. Széchenyi studied the role of the public in the emergence of modern political debate primarily during his trip to England and after returning home he lobbied for the creation of a political newspaper.

After two years of wrangling for the licenses, „Jelenkor. Politikai tekintetben a' két haza 's külföld hírleveleiből” (Our Times. In Political Point of View from the Newsletters of the Two Nations and Abroad”), edited by Mihály Helmecky. Originally, Kisfaludy Károly, a member of the Auróra Magazine, highly regarded by Széchenyi, was marked out for the task to unite new literary efforts and political reforms in the new political newspaper. But Kisfaludy died in a serious illness on November 21, 1830, so licensing had to start with a new man. As a result of Széchenyi's habit to make quick moves, he suggested Mihály Helmecky, who belonged also to the Auróra circle, to be the successor, and he got through with his intention. Finally, on 11 March, 1831, the Court granted Mihály Helmecky the license, the first issue of Jelenkor was published on January 4, 1832, and edited by Helmecky until 1848 when the newspaper was ceased.

Széchenyi stood behind the paper, but he was not involved in editing the newspaper, he only published occasionally in the supplementary newspaper.

Jelenkor symbolizes the beginning of a new era of the Hungarian press history with its typography. A new relationship between the demand of the audience and the political newspaper had been marked by an unprecedented number of copies: over 3,000 in 1835, and over 4,000 subscribers in 1837.

In my study, I present the influence of Széchenyi on the newspaper, the selection process of the editor, and Helmeccy's public and professional background, which eventually made him suitable for the long-term operation of the newspaper.

Kulcsszavak: nemzeti identitás, politikai sajtó, Széchenyi István, Helmeccy Mihály, *Jelenkor*

Keynotes: national identity, political press, István Széchenyi, Mihály Helmeccy, *Jelenkor*

1. Széchenyi István szerepe a *Jelenkor* indulásában és Helmeccy Mihály szerkesztővé választásában

A *Jelenkor* című reformkori politikai hírlap megindításában vállalt szerepe Széchenyi Istvánnak a reformkorra vonatkozó sajtótörténeti szakirodalomnak köszönhetően jó ideje ismert. Magyarországon az 1820-as évek végén Széchenyi István gróf színrelépésével megjelent egy új politikai program, ami a rendi sérelmi politika megyei szintű hatósugara helyett az országos nyilvánosság segítségével kívánta a haza polgári átalakulását és fejlődését szolgálni. Széchenyi főként angliai útja alkalmával tanulmányozta a politikai klubok és a sajtó, tehát a nyilvánosság szerepét a modern politikai vitakultúra kialakulásában, és a Nemzeti Kaszinó megalapítása után – a cenzúravizonyok adta keretek között – modern politikai hírlap létrehozása körül bábáskodott. A mintegy két éves engedélyeztetési huzavona után, 1832 januárjában megjelent a „*Jelenkor. Politikai tekintetben a két haza 's külföld hírleveleiből*” Helmeccy Mihály szerkesztésében és melléklapja, a „*Társalkodó*”, kezdetben Bajza József, majd Szenvey József szerkesztésében. Széchenyi bár a lap mögött állt, de személyesen nem vett részt a szerkesztésben, és csak a *Társalkodó*ban publikált időnként. A *Jelenkor* tipográfiailag is jelképezi a magyar sajtótörténet új korszakának kezdetét: a hagyományos negyedréti formában, kéthasábos szedéssel indult, 1836-tól azonban – Széchenyi által kiprovokálva – áttért a nagy, angol újságformátumra és a háromhasábos szedésre. A közönségigény és a politikai hírlap közti újfajta kapcsolatot jelzik mindaddig ismeretlen nagyságú példányszámai: 1835-ben 3000 fölött, 1837-ben pedig már több mint 4000-en fizettek rá elő. Mindez annak a fényében jelentős olvasói bázist, olvasóközönséget bizonyít, hogy jól tudjuk, a korban egy lap több olvasó kezébe is került, köszön-

hetően az olvasótársaságoknak és a kaszinók könyvtárainak, így a tényleges olvasótábor akár az előfizetői létszám többszöröse is lehet.¹

A lap indításáért tett erőfeszítések mellett azonban tisztázandó kérdés, hogy vajon hogyan és miként került kiválasztásra a lap szerkesztőjének személye, illetve ebben milyen szerepe volt Széchenyinek, aki már a Hírel 1830. évi megjelenése előtt akciót indított a reformkor új politikai sajtójának megteremtésére az új politikai hírlap, a Jelenkor alapításával. Széchenyi naplóbejegyzéseinek hála a folyamat pontosan nyomon követhető és rekonstruálható.

Mint ismeretes, erre a feladatra először az általa nagyra tartott Kisfaludy Károlyt szemelte ki, akitől méltán várhatta, hogy az új irodalmi törekvések és a politikai reformok ügyét az új lapban egyesítse. A lap indításért Kisfaludy 1829-ben folyamodott, 1830-ban Pest vármegye közgyűlésének és a Helytartótanácsnak a támogatását is megszerezte, sőt a Magyar Udvari Kancellária is az engedély megadását javasolta az uralkodónak 1830. május 25-én, azzal a megkötéssel, hogy a külföldi politikai hírek között a szerkesztő ne közölhessen mást, mint ami a bécsi lapokban már megjelent.²

Széchenyi naplójában az 1830. május 27-ei bejegyzésében kommentálta a fejleményeket, utalva Revicky kancellárra való neheztelésére és a bürokrácia szerinte lassan működő gépezetére: „*Szegedy azt a hírt hozta, hogy Kisfaludy újságját – R[eviczky] a kabinetnek továbbította. Ő sem más, mint ügyes komédiás, gyakorlott szemfényvesztő. Egészen lesújtott e dolog. Rosszul mennek az ügyeink, vagy egyáltalán nem mennek.*”³ Június 20-ai naplóbejegyzéséből pedig világosan körvonalazódik a konfliktusuk oka, beszámol ugyanis arról, hogy a lap engedélye miatt „jelenetet” rendezett Reviczkyvel való beszélgetésekor. Széchenyi szerint ugyanis korábban a kancellár megígérte neki, hogy Kisfaludy kérvényét nem küldi tovább a kabinetnek, hanem saját hatáskörben engedélyt ad, ezt mégis megtette, és mikor Széchenyi ezen ígéretével szembesítette, akkor számonkérését a kancellár zokon vette. „*A vége az lett, hogy egészen kibékültünk, és őszintén megvalólt, hogy a Luna⁴ miatt fejmosást kapott etc. – és nem tehette meg.*”⁵

Az udvar végül 1830. július 17-én hagyta jóvá a lapengedélyt, 1831. év eleji indulással. Kisfaludy azonban ezt nem érte meg, súlyos betegségben 1830. november 21-én elhunyt, így az engedélyezést, mivel az az ő személyéhez kötött volt, új emberrel kellett kezdeni.⁶

Széchenyi nem habozott sokat, szokásához híven gyorsan lépéseket tett. Naplóbejegyzése szerint már októberben számot vetett Kisfaludy halálának lehetőségével: „*Inkább jó hírek, mint rosszak – Kisfaludy Károly hamari vége nagyon bánt.*”⁷ Három nappal Kisfaludy halála után már a szintén az Auróra köréhez tartozó Helmeczy Mihályt javasolta

utódnak a laphoz, amelyet ő eszközölt ki Kisfaludynak: „*Hírét vettem Kisfaludy halálának –. Irigylem. Privilégiumát Helmeczynek szánom. Így akarom; kíváncsi vagyok, sikerül-e kivívnom.*”⁸

És ezt a szándékát keresztül is vitte, holott a kör tagjainak egy része inkább Vörösmarty Mihályban gondolkodott. Kisfaludy Károly barátai a lap szerkesztését Vörösmartyra, a technikai ügyek vitelét Helmeczyre akarták bízni, de mivel kettőre nem lehetett az engedélyt kérni, úgy egyeztek meg, hogy Helmeczy kérje a jogot jobb összeköttetései miatt.⁹

Elmondható tehát hogy Széchenyi akarata érvényesült, aki komolyan lobbizott is jelöltje mellett. Naplóbejegyzései számot adnak arról, hogy a Kisfaludy halála után Bécsbe utazva december 2-án egyeztetett Helmeczyvel,¹⁰ majd a nádornál is tárgyalta „*újságja dolgában.*”¹¹

Az udvar végül 1831. március 11-én Helmeczy Mihályra ruházta át a lapengedélyt, amiről ugyancsak néhány nap múlva, március 18-án értesült Széchenyi, rövid naplóbejegyzésben konstatálva munkálkodása eredményét.¹² A Jelenkor első lapszáma végül 1832. január 4-én jelent meg, és a lap 1848-as megszűnéséig Helmeczy szerkesztette.¹³

2. Helmeczy Mihály személye, személyisége, kapcsolatrendszere a pesti író-újságíró társadalomban

A Széchenyi által feltehetően nem ok nélkül, határozottan választott, és a lapot 16 éven keresztül sikeresen működtető szerkesztő és kiadó, Helmeczy Mihály személye azonban méltatlanul háttérbe szorult az irodalomtörténeti-sajtótörténeti feldolgozásokban. Holott előéletének, személyiségének és a korabeli értelmiségi körökben betöltött státuszának, társadalmi-szakmai szerepének alapos ismerete szükséges a lap sikerének vizsgálatában, illetve magyarázatot adhat arra, miért az ő kinevezését támogatta a gróf Vörösmartyval szemben. Mivel e dolgozatnak nem feladata Helmeczy életútjának részletes bemutatása, ezért csak a témánk szempontjából jelentős momentumok felvillantására vállalkozom ehelyütt.

Helmeczy Mihály 1788. szeptember 27-én született Királyhelmeczen, katolikus német polgárcsalád gyermekeként, eredetileg Bierbrauer Mihály néven, melyet később sárospataki gimnáziumi tanulmányai idején Serfőzőre magyarosít, e néven szerepelt a piarista rendbe való belépésekor 1804–1809 között, amikor Tatán, majd Veszprémben tanítószkodott, és e néven költözött Pestre és kezdte meg egyetemi tanulmányait, ahol Horvát István előadásait hallgatta, és amely végül a bölcsész mellett a jogi doktorátus megszerzésével végződött.¹⁴

Nevét 1811-ben Kazinczy Ferenc javaslatára, a vele való levélváltás után változtatta Helmeczyre: „*Én ezt az Ifjat soha nem láttam, sem leve-*

lekből vagy hírekből nem ismertem. Atyai neve Serfőző, de én kértem, hogy ezt a' nem poeticus nevet lökje-el 's magát Helmechről, hol született – Zemplénynek helysége 's Rákóczy' birtok – nevezze – Helmechrinek, 's ő kapva-kapott a' tanácson. Pesten van, 's Siskovics nevezetű Úrfinak házi Tanítója.”¹⁵

Kazinczyval való kapcsolata a névadáson túl alapjaiban változtatta meg életét a feltörekvő költőnek, miután kiadja és elküldi neki „Széphalom urához”¹⁶ című versét.

Kazinczy Kiss Jánosnak írott levelében bírálja a kiadvány minőségét és az eltúlzott magasztalást: „Huszonnégy órával ezelőtt hogy onnan hazulról eljöttem, vevék Pestről egy kis nyalábot, 's abban az ide zárt nyomtatványoknak néhány exemplárjait. Helmechi látatta velem az Ódát, de csak levélben, kézírásban, 's arról, hogy az ki is fog nyomtatni, álmodni sem tudtam. Ha ettől tarthattam vala, kérni fogtam volna hogy holmit rajta változtasson (ilyen volt volna a: csaknem nevetséges cím is), 's hogy azokat a' gyilkoló magasztalásokat törölje-ki. – Hogy némelly emberek meg nem tudják fogni, hogy az ilyen magasztalás épen úgy pirít, mint a' hogy a' mérsékletesebb dicsérés édesen hízelkedve csikland! – De olvassd magad, 's látni 's érzeni fogod, melly helyekre czélnok. Eggyet kérek Tőled és Rumitól: az Istenért ne recenseáltassék ez az Oda! Helmechi nincs isteni adomány nélkül, de a' munkán kilátni hogy Kezdőnek munkája.”¹⁷

Döbrentei Gábornak írt levelében is hírt ad Helmechy ódájával kapcsolatos fenntartásainak: „Legelőbb is azt kell említenem, hogy 24 órával elindulásom előtt Pestről egy vastag levelet kapék, mellyben nekem Helmechi Mihály azon alcaica Óda nyomtatványait küldi, mellyel Fiamat köszöntöm. Ez Siskovics nevű Úrfinak nevelője a: Pesti Universitásnál. Sajnálom hogy nem tudtam előre hogy nyomtatni akarja; kértem volna, hogy szeretlen magasztalásaival ne tegyen nevetségessé a' világ előtt. Szörnyű kín, édes barátom, a' Célébritás! (...) Ki lévén az Óda nyomtatva, nem tehettem egyebet, mint hogy Helmechrinek barátságát megköszönjem.”¹⁸

Kölcseynek írt levelében azonban meg is védi az ifjú poétát: „Ide zárom a' Helmechi Ódáját. A' címlap agyon vert. mikor megláttam. Magasztalásai pirítanak. De Helmechiből nagy Poétánk válhatik.”¹⁹

Mindezek után mégis meggyőzi Berzsenyit, hogy az Helmechyt bízta meg verseskötetének kiadási munkálataival.²⁰ Helmechy alkalmasságát bizonyította, és megváltoztatta Kazinczy róla kialakított képet azzal, hogy a régóta húzódó kiadásra gyorsan előteremtette a költségeket a pesti és székesfehérvári növendékpapok körében gyűjtött adományokból: „Dátum nélkül érkező leveleddel eggyütt vevém a' Helmechi levelét, mellyben jelenti, hogy 14 nevendék Pap 740 fíot tett össze a' Te Verseidnek kinyomtatására. (...) Képedet a' könyv elébe Siskovics József Ur, Helmechrinek tanítványa, fogja met-

szetni rézbe. – *Édes barátom, érted mint örvendek mind néked, mind a' Hazának, hogy Verseid valaha kibocsátathatnak.*”²¹ „14 kispap a' Pesti Seminariumban a' Berzsényi verseinek kinyomtattatásokra 740 fíot ada a' Helmecczi kezébe. Ez a' Helmecczi kevés idő múlva egyike lesz legmunkásabb, leghasznosabb, legcsínosbb íróinknak. Helmecczinek tanítványa pedig Siskovics József Úrfi, ki mint Helmecczi is, Philos. Doctorságot adata magának, Berzsényinek képét fogja vésetni rézbe a' könyv elébe. Ez a' Helmecczi gondolatja, és csak azért fogta-fel ezt a' gondolatot, hogy Siskovics, ki gazdag, mert egyetlen egy fiú, a' M. Literatura szeretetére 's gyámolítására kényszerítessék. Siskovics arra örömmel hajlik.”²²

Kazinczy értékelte és szükségesnek tartotta Helmecczy poétai tehetségét és gondos grammatikus voltát is, és e szavakkal ajánlotta Berzsényinek: „*Ha szabad kérni valamit, bízd Helmecczire azon gondokat, hogy a' Betűrakó' hibáit ő corrigálgassa. Poétái Munkákat Poétának kell corrigálni (die Correctur besorgen), 's Helmecczi gondos Philologus is.*”²³

Berzsényi munkáinak kiadását és egyéb ügyeinek intézését így szívesen és bizalommal bízta Helmecczyre: „*Kedves Barátom! Ime küldök 25 forintokat azzal a bizodalmas kéréssel, hogy méltóztassál nékem verseimből néhány exemplárokat küldeni a' szebb példányokból. Sokan kérnek tőlem, 's szégyenlem, hogy senkinek sem adhatok. (...) Szükségtelen vala előttem számadásod. Aki a szépet olly forrón érzi mint Te, nem várok én attól alacsonyyságot. Te engem örökös szeretetre, tiszteletre és háladásra köteleztél. (...) s tudd, hogy én soha meg nem fogok feledkezni érdemeidről.*”²⁴

Egy évvel később pedig megosztja Helmecczyvel irodalmi pletykáit is, mégpedig azon sejtését, hogy „*Kisfaludi a Mondolatnak szerzője. Egy Vasvármegyei rokonom és barátom azt mondja, minek előtte ez a könyv ki jött volna, már azt Kisfaludi és annak sógora előre mondták és emlegették. (...) E szerént tehát már kétséget nem szenved a dolog.*”²⁵

Berzsényi verseinek kiadása után csakhamar a pesti irodalmi körök elismert alakja lett, tettekérsége, rugalmassága, és nem utolsó sorban a „széphalmi vezér” újdonsült barátsága megnyitotta előtte az ajtókat: „*Helmeccziből meglássátok mi lesz nem sokára. Én előre látom dicsőséget, 's ötet nagyon szeretem. Kevés írónk kezdte így a' pályát.*”²⁶

Kisfaludy Sándor is igyekezett tiszteletéről és barátságáról biztosítani Kazinczy új felfedezettjét: „*Sokan vagyunk magyarok, de igen kevesen vagyunk igaz hazafiak. Téged a magyar litteratúráért égő buzgóságodért ezen kevesek közé számlálván, szívemből kívánom, hogy sokáig és boldogul élly!*”²⁷

Ekkor vált azon írók partnerévé, akik Pesten akarták kiadatni műveiket, és ennek révén építette ki kapcsolatait a nyomdászokkal – elsősorban

Trattnerrel. Virág Benedek, Kis János kötetének nyomdai munkálatait is ő irányította.

Kis Jánossal már egészen korán, 1812-ben kapcsolatba került Kazinczy javaslatára, műveinek kinyomtattatása kapcsán: *„Kedves drága Barátom! Tetőled, akinek nagyramutató verses poétai ’sengéit Kazintzymhez való hajlandóságát ’s Berzsenyimmel tett nemes barátságát előre esmértem, angyali megszólítás lett volna akarmelley baratsagos levél is: elgondolhatod, melly örömmel fogadhattam ezt most, midőn hozzám való szívességednek olly váratlan szép bizonyosságát foglalja magában. – Verseimnek, ámbár azok nagy részén tsak ifjúi gyenge próbák, még is szeretném Trattnernál leendő nyomtatásokat, (...) de akarmint lesz a’ kimenetel, a’ te fáradságod, ’s szívességed mindenkor elfelejthetetlen lesz előttem.”*²⁸

Virág Benedek például 1816-ban kérte fel Helmeczyt munkáinak kinyomtatásának korrektori és szerkesztői feladataira: *„Kedves Öcsém, Ha dolgaid engedik, látogass meg. M. Századaink már félig elkészültek. (...) Légy segítő Correctorom mart Az, ki eddig a nyomtatásra ügyelt, maholnap el fog utazni. A’ Mutató tábla készítésében is nagy segítségemre lehetnél. E’ fáradságot kérem tőled a hazánkért.”*²⁹

Tőle kért iránymutatást Döbrentei Gábor is nyomtatási és kiadási kérdésekben, ráadásul ő volt sok kötetnek ügyes és megbízható korrektora is.

Döbrentei még 1813-ban vette fel vele a kapcsolatot ugyancsak Kazinczy biztatására: *„Nemzeti Literatúránk mellett való példás buzgóságodért már rég tiszteltelek. Kazinczy megismerkedtetett veled, ’s lelkem feléd hajlott. (...) most Téged kérlek, fogadd-el barátságos megszólításomat. Fogadd el ezen idezárt Híradást is! Lelkedhez nem kell szó, hogy munkákkal segíts, hiszem gyarapítani fogod az igyekezetet. (...) Élj boldogúl, és számálj ezután, barátaid sorába. Ezt megérdemelni igyekezni fogok.”*³⁰

Egy évvel később írt levelei pedig már szoros szerkesztői együttműködéséről tanuskodnak: *„Addig is kérlek tedd-meg barátodnak kéréseit. Buzgóságodba vetett bizodalمام nem hagyja gyanítanom azt, hogy alkalmatlankodnám. 1. Barcsay életében Goldsmith helyett Gay kell. 2. A’ legutolsó árkus maradjon nyomtatlamul, míg én Pestre érkezem, mert a végére egy kis jelentést akarok tenni. 3. Trattner barátunkat szívesen tiszteltem. Mond meg neki, hogy Méltós. Krasznai Cserey Farkas Úr is nála akarja nyomtatatni Atyjának ezen munkáját.”*³¹ *„És te édes Helmezym hallgatsz? Írj kérlek, tudósíts a’ Muzéumról, elég lesz é az a’ munka, mellyet kiküldöttem, vagy még kell hozzá. Megkértem Trattnerünket, hogy a’ nyomtatással siessen. meg, hogy Batthyáni képe a’ lehető csinossággal nyomattassék-le. Rádbizásaim vagynak újra édes Barátom, kérlek igazítsd-el. 1. Add által ezen czédulát, (Kovachiché) oda, hova szóll, ’s az exemplárokat szállítsd bé. 2. Kiliant ölelem. Ne nehezteljen,*

hogy az adósságot neki még ki nem küldöttem. Vártam-bé Zsibórol, B. Wesselényi Miklóst, 'mert neki is nagy része van a fizetésben."³²

Kazinczy felkérte az általa szerkesztett Báróczy kötet nyomdai ügyeinek intézőjévé, sőt saját munkáinak gyűjteményes kiadását és fordításait is Helmeczyre bízta.³³

Kazinczy vele intézte pesti ügyeit az egyre inkább elfoglalt Vitkovics vagy Szemere helyett: „*Vitkovicsnak és Szemerének hallgatások engemet haláláig kínoz. Szemere öt hónap olta nem írt. V. talán Pesten kívül jár. Kérlek, írd-meg nékem, Helmeczi melly úczában és melly szám alatt tart szállást, hogy néki írhasak.*"³⁴

A pesti szívességek intézőjeként kapcsolatot épített ki Kölcsey Ferencsel, Szemere Pállal, sőt Wesselényi Miklós báróval is.

Szemere Pál már 1812-ben kiépíti kapcsolatát Helmeczyvel, és a szívességek mellett művei nyomtatásának ügyeit is rábízta: „*Imhol mennek a Dalok. Fogja pártjokat, édes barátom. A' költséget, 5 fr. küldöm, csak a' gondoskodást instálom. (...) Hogy van Pest? Örvendeztessen meg egy levélkével.*"³⁵

Kölcsey Ferenc 1814-ben Pécelen tartózkodva panaszkodott két levelében is Helmeczynek Pesttől való távolságára, elszigeteltségére, „*(...) én itt, a' Pesthez közel fekvő faluban, mély tudatlanságban ülök, mind a politicára, mind a Litteratúrára nézve*"³⁶ és könyvek beszerzését kérte: „*Únalom és Reflexió gondolatokat hoztak fejembe, melyek talán különben nem fogtak volna jöni 's ezek miatt némely könyvekre van szükségem. (...) Megengedsz a' Szabadságért, melyet magamnak vevék, de illő, hogy a' városi Litterator a' falusinak adjon valamit a' maga bőségéből.*"³⁷ „*Vitkovicsnak úgy tetszik mindenik van, de nem tudom, ha ő megjött-é már, 's újra Tégedet kérlek-meg, hogy könyvei kötüil azokat vedd ki, és Erős Úrnak adasd által, hogy vehessük. (...) Terhedre vagyok kéréseimmal, de meg fogsz engedni. Csókolunk mindketten, Pali és én. Éljen szerencsésen.*"³⁸

Wesselényi Miklós báróval is már 1814-től datálódhatnak levélváltásai: „*Első levelednek, mint távol létünkben is barátsági szövetségünk jelének vevése, nagy öröömre szolgált, sok szép órákat, sok lelki örömöket ígértek én magamnak ezen egyesülésünkötől. (...) Pesti barátainkat tisztetem. Tudósíts a Kazintzy munkái felől, 's egyéb Litteraturankat illető dolgokrol.*"³⁹

Első személyes találkozásukra is nemsokára sor került, amint erre fél év múlva írt levelében utal a báró: „*Hogy vagytok Pesten? Be jó órákat töltöttünk ott együtt, be boldog voltam akkor. (...) Mikor külgyem fel Oszsiánoméért a pénzt és mikor és mitsoda alkalmatossággal külditek le. Kérlek Barátom, hogy tsináltass egy szép aranyos rámát 's abba küld le, mert itt tsináltatni nem lehet.*"⁴⁰ „*Téged is hívnálak a' mi Hegyeink meg*

*látogatására, de te oly anyira Pesti ember vagy hogy nem is merlek kérésíteni.*⁴¹

Az 1820-as években pedig Kisfaludy Károly köréhez csatlakozott, amelyet többek között Toldy Ferenc, Bajza József és Vörösmarty Mihály neve fémjelzett. Ekkoriban vált Széchenyi hívévé.⁴²

De Kazinczy barátságát mindvégig bírta, későbbi munkásságával is a nyelvújítás és a magyar nemzeti nyelv és eszme harcosa maradt. *„Édes barátom, Holnap lesz esztendeje hogy a' mi jó napjaink Törtelen kezdődtek, 's hálátalan volnék a' Gondviselés 's a' mi Törteli vendéglátó barátunk eránt, ha e' napok emlékezetét meg nem újítanánk magunkban. 'S mennyivel nem nevelte ott élt örömeink számát az, hogy én Tégedet ott leltelek! 'S mik voltak a' mi éldelleiteink ott ahhoz képest a' mit Pestnek lármáji közt, 's az új meg új barát által fel fel kapva, élheténk! A' te barátságod nekem nem csak sok és nagy hasznokat, hanem igen sok és igen nagy gyönyört is ada, 's mi öszve vagyunk forrva örökre 's elszakaszthatatlanul.*⁴³

A jó kapcsolatokat teremtő kiadói tevékenység mellett saját maga is költeményeket szerzett,⁴⁴ fordított,⁴⁵ és saját műveit is kiadta, amelyekért nyelvújítási kísérleteinek túlzásai miatt sokszor komoly támadások érték, mind a nyelvújítók, mind az ellenzők oldaláról.

A támadások azonban Helmezyt sem ingattá meg a nyelvújítási harcban, Kölcsey szerint *„a nem rettegő neologismus pártján”* csak négyen voltak: Kazinczy, Szemere, Helmezy és ő maga: *„Uram Bátyámnak egész leveléből nyilván kijő, hogy az egész Litteraturában a nem rettegő neologismus részén mi négyen, Uram Bátyám, Pali, Helmezy és én egyedül raaradánk. Azonban szabad legyen kimondanom, hogy egyedül ez a rész mégis legerősb, mert egyedül épült philologiai princípiumokon a többek közül.*⁴⁶

A támadások keresztüzébe akkor került Helmezy, amikor Berzsenyi verseinek második kiadásához annak tudta nélkül hozzátoldotta saját tanulmányát a nyelvújítási harcról.⁴⁷ Az *„Értekezés az úgy nevezett újításokról a nyelvben”* című munkájának mindezen támadások ellenére a nyelvújítás történetében nagy jelentősége van, hiszen alapos rendszerezése lett a neológia összes addig hangoztatott érveinek, példákkal illusztrált osztályozása módszereinek, és bizonyítása az újítás folyamatos meglétének.⁴⁸

E művében számba vette az újítás eredményeit és a külföldi példákat, valamint támadta a hazai iskolákat, ahol nyolc évig tanulnak a diákok latinul, közben a *„polgárt és hazafit illető tudományokban csak igen csekély 's felületes útmutatást nyernek”,* pedig *„való nemzeti érzést 's hazafiságot csak nemzeti nyelvű nevelés 's oktatás szülhet.*⁴⁹

Kazinczy tanulmányát is megvédte, és folytatásra bízta barátját: *„Most érkezik Berzsenyid, 's azonnal neki állék Értekezésednek. – Lever-*

ted a' Hydra' fejét, mint győzedelmes Bajnok; de ne hidd, hogy új fejei ne serkedjenek. Bizonyosan fognak; nem mindennek való tudomány ez. Némmelly szem nem láthatja a' világot, mert nyilván van ugyan, de rajta vastag homály ül. - Azt kérded, hogy róla mit ítélek, tudnillik Értekezésedről; 's íme már feleltem. Soha még úgy jobban védve nem volt. (...) Epistoláddal is igen igen meg vagyok elégedve. Szép és magas; csak hogy komolyabb mint Menyasszornynak kell. Olly formán jössz-ki benne, mint Szemerénk a' Vidához írtban; 's te, mintha philos. poetai Predikáziót tartanál. Több könnyűséget kerestem benne. Szólj Szemerével. (...) Élj szerencsésen."⁵⁰

Két nappal később pedig Döbrenteinek is leírja Helmeczy tanulmányáról ezen véleményét: „*Engem is körűifoga minden baj; én szenvedek, Sophiem szenved, anyja talán halálos ágyában fekszik. Lelkemet egyedül a' dolgozás vidítja-fel, és némelly olvasás. 'S illyen vala mingyárt Helmeczinknek Értekezése a' Nyelvbeli Újítások felől, melyet önn-magától, de Vályi Nagy Ferencznek küldve, tegnap előtt vettem. Leverte a' Hydra' fejét. De új fejek fognak ismét nőni. Nem mindennek való tudomány az.*”⁵¹

Helmeczy e tanulmánya a nyelvújítás irodalmában mindkét párt oldalán újra-és újra feltűnt a későbbiekben, és az ifjabb nemzedék Toldy Ferenc szerint ebből merítette meggyőződését. E munkának nem tiszte elemezni nyelvújító munkásságát, alkotott maradandó és elavult szavakat egyaránt (elem, lény, kényelem, szeszély, ábránd, ünnepélyes, idom, előd, dühöncz, védencz, elméncz, bőszt),⁵² és élénk vitákat folytatott a nyelvtani helyesség és az írói műgond tárgyában is, ami számunkra elsődleges, hogy nagy kapcsolatrendszere révén társadalmi úton is hatott. Társasági ember volt; Kulcsárnál és Trattnernél állandó vendég és vitapartner, Kisfaludy Károlyt ő irányította Kazinczy felé, Széchenyi is az ő tanácsait követte és a vele való társalkodásból sokat tanult. Wesselényi pedig így szólt, ha pongyola fogalmazást hallott: „*Mit szólna ehhez Helmeczy?*”⁵³

A Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában őrzött Helmeczy hagyatékban összesen 151 (146 Helmeczynek címzett, 5 Helmeczy által Kazinczyhoz írt) levelet találtam,⁵⁴ az ugyanitt őrzött Széchenyi hagyatékban 4 levelet⁵⁵, tartalmi feldolgozásukon túl ezek statisztikai feldolgozása is szükséges ahhoz, hogy kimutassuk a szerkesztő társadalmi beágyazottságát, a közéleti-művészeti elit kialakuló érintkezési és kapcsolati hálójában elfoglalt helyét, ha indítandó lapját a társadalmi struktúrák és hálózatok együttese termékeként és összetett társadalmi gyakorlat tárgyaként kívánjuk megrajzolni.

Helmeczy fennmaradt levelezése, mely halála után, az özvegye által az Akadémia részére átadott, önmagában is érdekes és elemzendő. Tulajdonosa felvilágosult, szabdelvű politikai és világnézeti szemléletéről

árulkodó könyv hagyatékkal⁵⁶ együtt került a Kézirattárba, kiválóan alkalmas pusztán statisztikai adatokkal is alátámasztani a fentebb leírtakat, azaz Kazinczy körének jelentős jelenlétét és barátságát.

<i>Levél</i>	<i>darab</i>
Kazinczy Ferenc Helmeczy Mihályhoz	101
Berzsenyi Dániel Helmeczy Mihályhoz	11
Helmeczy Mihály Kazinczy Ferenchez	5
Krájnik Imre Helmeczy Mihályhoz	4
Széchenyi István Helmeczy Mihályhoz	4
Döbrentei Gábor Helmeczy Mihályhoz	3
Szentmiklóssy Alajos Helmeczy Mihályhoz	3
Szemere Pál Helmeczy Mihályhoz	3
Wesselényi Miklós Helmeczy Mihályhoz	3
Ajtay Sámuel	2
Barkóczy László Helmeczy Mihályhoz	2
Édes Gergely Helmeczy Mihályhoz	2
Horvát József Elek Helmeczy Mihályhoz	2
Kölcsey Ferenc Helmeczy Mihályhoz	2
Virág Benedek Helmeczy Mihályhoz	2
Cseri Miklós Helmeczy Mihályhoz	1
Horvát István Helmeczy Mihályhoz	1
Gömbös Antal Helmeczy Mihályhoz	1
Kis János Helmeczy Mihályhoz	1
Kisfaludy Sándor Helmeczy Mihályhoz	1
Tatay János Helmeczy Mihályhoz	1

Helmeczy levelezésének adatai az MTA Kézirattárában

A Jelenkor és Társalkodó szerkesztői-kiadói megbízatásának közvetlen előzményének tekinthetjük, hogy Helmeczy a Kisfaludy-féle Auróra munkatársa lett, amelyben 1822-től kezdve újra megjelennek művei⁵⁷ és fordításai,⁵⁸ amelyeket Toldy Ferenc később a nyelvújítás terén a legértékesebb munkáinak tartott: „...*első volt, ki érezte, mit bírand meg a nyelv az idegen remekék átültetésében...*”⁵⁹

Az Auróra, mint irodalmi almanach indítása a kor jelentős irodalmi-kulturális eseménye, Kisfaludy Károly szerkesztette kiadványban a kor jeles írói-költői mind megtalálhatóak, és a kor egyetlen számottevő szépirodalmi orgánumává, és egyúttal az új, nemzeti romantikus irány hirdetőjévé válik. Az indulás után hamarosan megalakul a lap vezérkara Kisfaludy Károly legmeghittebb barátaiból, főként fiatal tehetségekből, például az indulás évében mindössze tizenhét éves Toldy Ferencből, tizen-nyolc éves Bajza Józsefből, huszonkettő éves Vörösmarty Mihályból. E

fiatal irodalmárokból álló kör tagjaként annak „korelnökének” tekinthető az ekkor harminc éves, ekkor már kiadói tapasztalatokkal is rendelkező Helmeczy Mihály.⁶⁰

Noha az irodalomtörténeti és sajtótörténeti szakirodalom nem tulajdonít meghatározó szerepet az Auróra körben az irodalmárként másodvonalbelinek rangsorolt Helmeczynek, de szerepére vonatkozóan érdekes forrás Toldy (Schedel) Ferenc, az Akadémia első vezetőjének 1832-ből származó visszaemlékezése, amit Helmeczy és Kisfaludy első találkozásáról. Toldy szerint ugyanis az újtát és hangját kereső Kisfaludyt „*Helmeczy költé-fel álmaiból, 's ennek köszönhetjük nagy részben azon szerencsés változást, melly Kisfaludy' írói életében kétség kívül a' legfontosabb.*”⁶¹ Az irodalmi körben egymással először találkozó művészek beszélgetésbe elegyedtek, és a szó hamar Kisfaludy munkásságára terelődött, és Helmeczy komoly és nem kíméletes kritikát fogalmazott meg: „*Az úr nem bánik a' nyelvvel úgy mint írónak bánni illik, versei rosszak; drámái tehetséget mutatnak ugyan, de melly studium nélkül soha nem fog azzá kifejleni, a' mivé kellene.*”⁶² Kisfaludynak eleinte nem tetszettek Helmeczy ítéletei, azonban egyre inkább megfogadva tanácsait, átvizsgálta és javította műveit, és „*kezdé becsúltni azt, ki hibáira figyelmezteté, mint kik mindent javallának; érzé hogy ezek elkényezteték, midőn amatól őszinte ítéletet várhat – és győzött végül büszkeségén, 's felkereste Helmeczyt, ki tulajdonképpen bevezette literatúránkba. Mind ezeket magától tudom elhunyt barátomtól.*”⁶³

Az Auróra körhöz tartozó Helmeczy a formálódó irodalmi-közéleti elithez, illetve az 1830-as évektől Széchenyihez mind szorosabban fűződő kapcsolatát kiválóan illusztrálják és bizonyítják Széchenyi ide vonatkozó naplóbejegyzései.

1830. január 25-én beszámolt naplójának a Zichy Károly feleségénél, szerelménél, Crescence-nál tartott vacsoráról, ahol a Hitel megjelenésével kapcsolatos, még titkos információkat osztott meg számszerint huszonhárom közeli ismerősével, melyek között Helmeczy neve is felbukkan: „*Eötvösnek is beszámoltam immár titkomról a Hitel dolgában – hogy megelőzzem Cr[escence]-t, az édesanyának is (...) Tasner, Andrássy, Károlyi, Károlyi 2 embere, könyvkötő, cenzor, Sándor, Mednyánszky, Kisfaludy, Helmeczy, Forgó, Balogh, Döbrentei, Vörösmarty, Bajza, Bugát szintén be vannak avatva (...) Liebenberg, Péterfy, a vadászom (...) Cr[escence] is tud róla, ám őt nem számítom – minthogy ő nem árulhat el. (...) 23 ember tud hát a titokról, és még nem tudódott ki!*”⁶⁴

Levéltári kutatásaim szerint ezen túl Helmeczy, Lunkányi, Döbrentei és Dreschner részt vett mind a Hitel, mind a Stadium nyelvi javításában, melyek a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában megtalálhatóak.⁶⁵

Levelezésében fennmaradt Wesselényi Miklóshoz 1829 decemberében Pesten írott levele, melyben a lovakról értekezve felmerül a mindkettejük által ismert nyelvvújító: „*Kedves Barátom, Esterházy Mihály Nov. 29-iki levelét ma vettem. Idomításban levő lovaidd jól vannak. Idomito, – Trainer etc. nem rossz szó . . . idomtalan ellenkezője. – Helmetzy Találmánya.*”⁶⁶

1830. április 2-án ismét árulkodó bejegyzést tett naplójában azon elmélkedve, hogy a közvélemény hite szerint működése során kiknek a befolyása alatt állt, és ezen személyek közötti felsorolásban szerepel Helmecezy is, ráadásul időrendben utoljára, jelenidőben: „*Az emberek azt hiszik, mindig mások befolyása alatt állok. Elsőnek Nagy Pali lovagolt volna meg; aztán Wesselényinek lettem nyerge – később Döbrentei volt reám nagy befolyással – most pedig Helmecezy, Kisfaludy etc. uralkodik rajtam etc. A parasztaim azt hiszik, én egyáltalán nem is gondolkodom, hanem a jószágigazgató – A lovászom, Molnár azt képzei mindjárt, hogy a kocsisom is kormányoz! – etc.*”⁶⁷

A 30-as évek során Széchenyi számos naplóbejegyzésében említi azon legfontosabb munkatársai körét, akik kezdeményezéseinek megvalósításában fontos szerepet játszottak, akik asztaltársaságát alkották,⁶⁸ és akiknek a véleményére adott;⁶⁹ ezen bejegyzések változó szereplői között az állandó biztos pontok egyike Helmecezy Mihály.

1833-ban pedig, mikor, mivel nem volt megelégedve az akadémiai tagok munkájával a Tudománytárban megjelentetendő dolgozatok kapcsán, és ezért át kívánta dolgoztatni a Magyar Tudós Társaság alapszabályait, megreformálva azt, a legszűkebb és legbizalmasabb emberek részvételével tartott ülésen is ott volt a helye a lapszerkesztőnek: „*Reformációs ülés az Akadémián. Fáy András, Vörösmarty, Schedel, Bajza, Helmecezy, én. Délután rendes heti ülés az Akadémián.*”⁷⁰

A lap indulásakor a cenzúrával is súrlódásba került, és Széchenyi ezzel a témával kapcsolatos naplóbejegyzései is megerősítik szerepét a lap indításában. Széchenyi naplójában már 1832. február 22-én olvasható, hogy a szerkesztő figyelmeztetést, „fejmosást” kapott a cenzúrától.⁷¹

Február 25-én pedig azt jegyzi le naplójában, hogy Komáromi Péter helytartótanácsos cenzori minőségében a liberális szövegrészek nagy részét kihúzza, azzal a megjegyzéssel, hogy ezek már megint Széchenyi elvei.⁷²

A magyar rendek fogadtatása is felemás, erről tanúskodik naplójának 1832. február 10-i bejegyzése: „*Ó istenem, még ez is! Zichy Károly: Hét vármegye írt a nádornak, be kellene tiltani a Jelenkort.*”⁷³

S noha a korábbi sajtótörténeti feldolgozások alapján tudjuk, hogy Széchenyi nem vett részt a lap szerkesztésében, azért maradtak fent források arra vonatkozóan, hogy a számára fontos témák publicitása miatt

támogatta a lap elindítását a közvetlen munkatársai közé tartozó Helmeczy támogatásával, és nem riadt vissza attól, hogy belefolyjon a szerkesztésbe.

Egy 1834. május 6-án Bécsben kelt, Tasner Antalhoz írt levelében, például beszámol az aznap tartott simmeringi lóversenyről, amely „*a királyi billikom felett forgott, melyet a kegyes fejedelem annak bebizonyítására ajándékozott a bécsi (vagyis inkább simmeringi) verseny-társaságnak, hogy igen kedveli oly hazafiaknak fáradozását, kiknek munkássága közhasznú célok elérését tűzte ki magának*”, és amely versenyen a várakozásokkal ellentétben magyar győzelem született, ugyanis „*egy somogyi magyar fiu gróf Festetich Miklós 3 esztendő s kancza csikaján (...) jóval megelőzte a többi 7 versenytársait, melyek mind tanult angol jockeyk által pályáztatának*”. A sikeren felbuzdulva pedig kéri Tasnert, hogy tudósítását Helmeczy szerkessze be a Jelenkorba! „*A kis publicitás csak nem árt mindég! Ülők, beszélgetők teoriákkal bajlódók közt se gróf Festetich, se magyar lovasa bizonyosan nem nyere el vala a dijat, de a factum győzött, s több mással azt is megmutatá, hogy valamint sok van hazánkban még a bitorlott reputatio terhe alatt, úgy másrésről lappang itt-ott ügyesség, talentum, érdem, hol sokszor legkevesebbé kerestetnék, s melynek kifejlésére nem kell egyéb, mint igazi tentamen s egy kis napvilág. Barátom, ha ilyes valami egy kis rendbe szedve, diszesb alakba öntve, illő módon előterjesztve Helmeczynek által a község elibe tétetnék, nem volna tán kár. Sietve eszközölje ezt. Én mindég azt reméltem, 12-kén a gőzhajóval Pesten megjelenek; de nem bizonyos, mert alig végezhetem addig itt Pozsony és Czenk közti dolgaimat.*

Széchenyi. Bécs, május 6-án, későn estve.

Az értetődik, hogy nevémet, mint e híreket közlőét, Helmeczy nem fogja kitenni.”⁷⁴

Jellemző Széchenyi és Helmeczy kapcsolatára, valamint a Jelenkor szerepére, hogy amikor a lap 1838. március 21-i számában bő leírást adott a pest-budai árvízi eseményekről, de Széchenyi nevét nem említette, az sértetten kifakadt: „*Helmeczy. Újságjában sokan említettnek discsérőleg – engem nem említenek, – ez is sért. De ez csak a rosszabbik természetem.*”⁷⁵

3. Összegzés

A fellelt és bemutatott források fényében megállapítható, hogy a Jelenkor küldetésének Széchenyi István gróf a színrelépésével megjelent új politikai program országos nyilvánosságának biztosítása tekinthető, a lap ennek megfelelően Magyarország polgári átalakulását és fejlődését

kívánta szolgálni, a Széchenyi által eltervezett módon. A Jelenkor megjelentetésével valóban Széchenyi elveinek, politikai programjának és civilizátori kezdeményezéseinek támogatása lehetett a cél, és ehhez megfelelő, személyében megbízható és lojális, Széchenyi és a formálódó reformkori politikai ellenzékhez, ugyanakkor a mindinkább Pesten koncentrálódó véleményformáló, irodalmi körökhöz erősen kapcsolódó szerkesztő, valamint a lap kiadását menedzselni is képes kiadó személye volt fontos. Ezt a személyt ismerte fel és találta meg Helmecezyben Széchenyi, és az eredményekre tekintettel ebben sem tévedett.

JEGYZETEK/NOTES

1. V. ö.: Kókay György (szerk., 1979): A magyar sajtó története I. 1705–1848. Budapest. Akadémiai Kiadó. 372–380. old.; Buzinkay Géza (1993): Kis magyar sajtótörténet. Budapest. 26–31. old.; Ferenczy József (1887): A magyar hírlapirodalom története 1780-tól 1867-ig. III. kötet. Budapest. 3–24. old.; Kókay György–Buzinkay Géza–Murányi Gábor (2001): A magyar sajtó története. Budapest. Sajtóház Kiadó. 64–96. old.; Oplatka András (2005): Széchenyi István. Budapest. Osiris Kiadó. 211–212. old.; *Fülöp Géza (2010): Olvasási kultúra és könyvkiadás Magyarországon a felvilágosodás idején és a reformkorban (1772–1848). Budapest. Hatágú Síp Alapítvány* 92. old.; 94. old.; 106. old.; 109. old.; 120. old.; 122. old.; 124. old.; 140. old.; 156. old.; 172. old.
2. Kókay György (szerk., 1979) 373. old.
3. Vizsota Gyula: Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830-1836. In: Gróf Széchenyi István minden írása CD-ROM (2001). Budapest. 1830.05.27. Eredeti: 27ten kam W[entzel] Liecht[enstein], Löwenberg ect. Szegedy brachte die Nachricht, dass die Zeitung Kisfaludy's – von R[evitzky] in das Cabinet gegeben wurde. Er ist auch nichts anders, als ein geschickter Comediant, ein gewandter Taschenspieler. Mich machte diese Sache ganz traurig. Nos affaires vont mal, ou ne vont pas de tout.
4. Horvátországban kiadott hírlap.
5. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830. 06. 20. Eredeti: Wegen Kisfaludy hatte ich eine Szene mit Rev[itzy]. „Sie haben mir vesprochen das Gesuch Kisfaludys nicht in das Cabinet zu senden... Sie thaten es... was eine sehr üble Sensation – – Diese letzten Worte fasste er auf – – – und kam in eine Art Wuth –. „Die mir nicht trauen, sind schlechte Menschen – ich handle und thue vieles, was Ihr Euch nicht zu denken wagt ect. – Nun entbrannte in mir das Blut – – – „Wollen Sie mich ausmachen – Sie imponiren mir gar nicht, – und icha) wage sehr viel zu denken – –. Ich kam nie zum Kanzler ect. – ect. ect. Das Ende war, dass wir uns ganz versöhnten, – und er mir offenherzig eingestanden hat, dass er wegen der Luna ein Lavatorium bekam ect. – und es nicht thun konnte.

6. Kókay György (szerk., 1979) 373. old.
7. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830. 10. 20. Eredeti: Eher gute Nachrichten, wie böse –, Carl Kisfaludi's baldiges Ende kränkt mich sehr –.
8. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830. 11. 24. Eredeti: Erhielt die Nachricht von Kisfaludy's Tod –, Ich beneide ihn. Helmetzy soll sein Privilegium haben. Ich will's; bin Neugierig [!] ob ich's durch setzen kann.
9. Kókay György (szerk., 1979) 373–374. old.; Ferenczy József (1887) 2–10. old.
10. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830. 12. 02. Eredeti: 2ten Nach Wien gefahren. Der Weg gut. Die Postpferde elend – das Wetter sehr weich. (...) Ass bei der Schwan, – Helmethzy war der erste Mensch, den ich sah.
11. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830. 12. 29. Eredeti: In der Früh wegen Helmetzy's Zeitung bey'm Palatin. Er empfind mich kalt, – nicht wie jemanden, mit den [!] man in näheren Contact kommen möchte. –
12. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1831. 03. 18. Eredeti: Der heftigste Wind, dessen ich mich zu erinnern [!] weiss, Helmetzy bekam sein Zeitungs Privilegium. [Bey] G[eorg] Károly gegessen.
13. Kókay György (szerk., 1979) 374. old.; Ferenczy József (1887) 10. old.
14. Plot Hildegard (1943): Helmeczy Mihály. Budapest. 5–6. old.
15. Kazinczy Ferenc levele Kis Jánosnak 1811. szeptember 6.
16. Helmeczy Mihály (1811) „Széphalom urához, midőn Mark, Emil, Ferencz nevű első fimagzata születnék” Pest.
17. Kazinczy Ferenc levele Kis Jánosnak 1811. szeptember 6.
18. Kazinczy Ferenc levele Döbrentei Gábornak 1811. december 24.
19. Kazinczy Ferenc levele Kölcsey Ferencnek 1812. január 5.
20. Plot Hildegard (1943) 7. old.
21. Kazinczy Ferenc levele Berzsényi Dánielnek 1812. április 2.
22. Kazinczy Ferenc levele Döbrentei Gábornak 1812. április 8.
23. Kazinczy Ferenc levele Berzsényi Dánielnek 1812. április 2.
24. Berzsényi Dániel levele Helmeczy Mihálynak 1813. augusztus 8.
25. Berzsényi Dániel levele Helmeczy Mihálynak 1814. május 20.
26. Kazinczy Ferenc levele Kulcsár Istvánnak 1812. április 12.
27. Kisfaludy Sándor levele Helmeczy Mihálynak 1813. augusztus 8.
28. Kis János levele Helmeczy Mihályhoz 1812. július 18.
29. Virág Benedek levele Helmeczy Mihálynak 1816. június 30.
30. Döbrentei Gábor levele Helmeczy Mihálynak 1813. július 1.
31. Döbrentei Gábor levele Helmeczy Mihálynak 1814. július 9.
32. Döbrentei Gábor levele Helmeczy Mihálynak 1815. január 11.
33. Plot Hildegard (1943) 10–16. old.
34. Kazinczy Ferenc levele Sztrókey Antalnak 1812. március 27.
35. Szemere Pál levele Helmeczy Mihályhoz 1812. január 10.
36. Kölcsey Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1814. július 23.
37. Kölcsey Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1814. július 23.

38. Kölcsey Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1814. augusztus 1.
39. Wesselényi Miklós levele Helmeczy Mihályhoz 1814. december 12.
40. Wesselényi Miklós levele Helmeczy Mihályhoz 1815. július 24.
41. Wesselényi Miklós levele Helmeczy Mihályhoz 1815. augusztus 20.
42. Plot Hildegard (1943) 10–16. p.
43. Kazinczy Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1816. május 16.
44. Legismertebb költeményei e korból: „Nemzetes Czibulka Anna asszony-sághoz, a’ pesti német színjátzó társaság első, és nagyjelességű énekesné-jéhez, midőn a nagytekintetű magyar közönséget nemzeti nyelvün-kön éneklésével örvendeztetné. A’ Dunamelletti régi játékszínben, márcz. 25-ikén, MDCCCXII.”; Felsőbüki Nagy Klára kisasszony és boldogasz-zonyfai Igmándy Antal Somogy’ főbírája ’s egykori Diaetai Követjének menyekzőjök alkalmára 1816. febr. 26.”
45. Eckartshausen Károly kedvelt imakönyvét „Az Isten legtisztább szeretet az én imádságom ’s elmélkedésem” címmel fordította le és adta ki 1813-ban Eggenberger könyvárus, a második javított kiadását pedig 1821-ben Müller János könyvárus költségén.
46. Kölcsey Ferenc levele Kazinczy Ferencnek 1815. július 5.
47. Helmeczy Mihály (1816): Értekezés az úgy nevezett újításokról a nyelvben. Pest.
48. Horváth János (1955): Kisfaludy Károly és íróbarátai. Budapest. 120. old.; Horváth János (1936): Kisfaludy Károly évtizede. Budapest. 23–24. old.
49. Plot Hildegard (1943) 21. old.
50. Kazinczy Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1816. október 18.
51. Kazinczy Ferenc levele Döbrentei Gábornak 1816. október 20.
52. lásd: Simai Ödön (1909): Adalék Helmeczy Mihály nyelvújításaihoz. In: Magyar Nyelv 1909. 120–124. old.
53. Plot Hildegard (1943) 23. old.
54. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
55. Széchenyi István levele Helmeczy Mihálynak 1833. március 28. MTA Kéz-irattár Széchenyi István pozsonyi leveleskönyve 1833–1835. K 201/98; Széchenyi István levele Helmeczy Mihálynak 1834. augusztus 26. MTA Kézirattár Széchenyi István leveleinek másolati könyve 1828–1835. K 210/1/89; Széchenyi István Társalkodó-beli kitörölt cikk helyeinek pótlása 1835 MTA Kézirattár Széchenyi István leveleinek másolati könyve 1828–1835. K 210/1/132; Ideiglenes szerződés Széchenyi István és Helmeczy Mihály között a Jelenkorra MTA Kézirattár Széchenyi István vegyes fel-jegyzései, műveinek kiadásával kapcsolatos iratok 182?–1848. K 291ff. 303–306.
56. Jegyzéke azon könyveknek, melyeket az akad. könyvtár Helmeczy asz-zsonyság ajánlatából általvett. 1853. július 18. MTA Kézirattár Történel. 2r. 83. sz. II.
57. Újra megjelenik Czibulka Annához írott verse, átdolgozva „Auróra éne-kére” (1822); „Harcszózat. 1809” (1823); „Philadelphia” (1824); „A vándor idegen” (1828)

58. Schiller: „Az Ideálok” (1823); „A Patak melletti Ifjú” (1823); Matthiisson: „Dal ’a Távolból” (1823); Tasso: Szofrónia és Olind (1822); Dias irae (1828)
59. Toldy Ferenc (1853): Emlékbeszéd Helmeczy Mihály felett. In: Akadémiai Értesítő. Budapest.
60. Szinnyei Ferenc (1927): Kisfaludy Károly. Budapest. 23. old.
61. Toldy Ferenc (1832): Kisfaludy Károly élete. Buda. 30. old.
62. Toldy Ferenc (1832) 30. old.
63. Toldy Ferenc (1832) 31. old.
64. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830. 01. 25. Eredeti: 25ten Diner bei C[arl] Z[ichy]. – Ich kam der Erste an. Mein Herz und meine Seele fühlten verkohlt! Mein Inneres zitterte nicht mehr, es war wie kalter Stein. – Leise hoffte, wagte ich zu hoffen. „Sie* endlich wieder zu sehen”. Es blieb beim hoffen. Ich kam neben der Mutter zu sitzen. – Sie war gut mit mir. An Öttvös erzählte ich nun auch mein Geheimniss wegen den Hitel, – um Cr[escence] deshalb dann zu preveniren, so auch die Mutter, – das sind – – – – – 2 (...) Tasner, Andrásy, Károlyi, 2 seiner Leute, Buchbinder, Censor, Sándor, Mednyanszky, Kisfaludy, Helmetzy, Forgó, Balog, Döbrönte, Vörösmarty, Bajza, Bugát sind auch im Geheimniss – – – – – 17 (...) Liebenberg, Péterfy, Mein Jäger – – – – – 4 (...) 23 (...) Cr[escence] weiss es auch, die rechne ich aber nicht – denn die kann mich nicht verrathen. 23 Menschen wissen also ob des Geheimnisses, und noch ist es nicht verrathen!
65. Széchenyi István Hitel 1830. Részben autogr., részletek, töredékek, jegyzetek, ill. Lunkányi, Döbrentei és Helmeczy javításai MTA Kézirattár Széchenyi hagyaték K 257/1-2. Poss. Sz.M. 846.; Széchenyi István Stadium 1831–1836 Helmeczy és Dreschner javításai MTA Kézirattár Széchenyi hagyaték K 261/1-4. Poss. Sz.M. 847.
66. Széchenyi István levele Wesselényi Miklóshoz 1829. december 5.
67. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1830.04.02. Eredeti: Die Leute glauben, ich liesse mich von andern immer influenciren. Erstens ritt mich Nagy Pali; sodann sattelte mich Wesselényi – später bekam Döbrentei auf mich einen grossen Einfluss – jetzt ist Helmetzy, Kisfaludy ect, die mich beher[r]schen ect. Meine Bauern glauben, ich denke gar nicht, aber der Director –, Mein Reit Knecht Molnár denkt sogar, mein Kutscher regiere mich! – ect.
68. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1835. 04. 12. Eredeti: Gehe mit Helmeczy ect. ect. ect. nach Lörintzy – Esse dort.; 1835. 07. 23. Eredeti: Diner bei mir, der letztere, Valero, Takácsy, Havas, Tasner, Lonyai, Vörösmarty, Fay, Nose, Helmeczy, Nagy liess mir im le[t]zten Augenblick absagen. Er ist ein Narr, macht mir viel Galle.; 1836. 02. 11. Eredeti: Kopfweh. Essen bei uns Schedius, Heinrich, Helmecczy, Pregard, Tasner. Cr[escence] ist unwohl. Wir gehen nicht auf den Ball von Wenkheim; ich pflege sie.; 1839. 01. 02. Eredeti: 2ten Meine Gesundheit bedeutend besser. Wahlbürg[er] Sitzung; – Deák bei Helmetzy. Tini Gr[assalkovich] bei uns.

69. pl. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1831. 10. 17. Eredeti: Döbrentei–Helmetzy–Tekusch–Huszár rfüllten meine Ohren mit hiobspos-
ten –, Es wurde mir so oft eiskalt um das Herz! – Ausdauer!
70. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1833. 06. 10. Eredeti: 10ten
Reformations Sitzung in der Academie. Fay András, Vörösmarty, Schedel,
Bajza, Helmezczy, ich. Nachmittag gewöhnliche Wochen Sitzung in der
Academie.
71. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1832. 02. 25. Eredeti: Hel-
metzy bekam ein Lavatorium
72. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1832. 02. 25. Eredeti: 25ten
Freudenleer lebe ich weiter –. [Komáromi streicht den (!) alten Helmetzy
eine Menge – und ruft bei jeder liberalen Stelle aus – Adhuc principia Co-
mitis Széchenyi.
73. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1832. 02. 10. Eredeti: O mon
Dieu, das auch noch! – C. Z.: Sieben Comitaten haben an Palatin geschrie-
ben, ‘es sollte der Jelenkor verboten werden.
74. Széchenyi István levele Tasner Antalhoz 1834. május 6.
75. Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830–1836. 1838. 03. 21. Eredeti: Hel-
metzy. In seiner Zeitung werden viele gelobt – ich bin nicht genannt, – das
kränkt mich auch. Es ist aber nur die schlechtere Natur in mir.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Bártfai Szabó László (1943): Adatok gróf Széchenyi István és kora történetéhez
1808–1860. Budapest.
- Buzinkay Géza (1993): Kis magyar sajtótörténet. Budapest.
- Ferenczy József (1887): A magyar hírlapirodalom története 1780-tól 1867-ig.
Budapest.
- Fülöp Géza (2010): Olvasási kultúra és könyvkiadás Magyarországon a felvi-
lágosodás idején és a reformkorban (1772–1848). Budapest. Hatágú Síp
Alapítvány.
- Horváth János (1936): Kisfaludy Károly évtizede. Budapest.
- Horváth János (1955): Kisfaludy Károly és íróbarátai. Budapest.
- Kókay György–Buzinkay Géza–Murányi Gábor (2001): A magyar sajtó törté-
nete. Budapest. Sajtóház Kiadó.
- Kókai György (szerk., 1979): A magyar sajtó története I. 1705–1848. Budapest.
Akadémiai Kiadó.
- Majláth Béla (1889): Gróf Széchenyi István levelei I. Budapest.
- Oplatka András (2005): Széchenyi István. Budapest. Osiris Kiadó.
- Plot Hildegard (1943): Helmezczy Mihály. Budapest.
- Simai Ödön (1909): Adalék Helmezczy Mihály nyelvújításaihoz. In: Magyar
Nyelv. 1909. 120–124. old.
- Szinnyei Ferenc (1927): Kisfaludy Károly. Budapest.
- Toldy Ferenc (1832): Kisfaludy Károly élete. Buda.

- Toldy Ferenc (1853): Emlékbeszéd Helmeczy Mihály felett. In: Akadémiai Értesítő, 1853.
- Váczy János (szerk., 1899): Kazinczy Ferenc levelezése. IX. kötet. Budapest. Magyar Tudományos Akadémia
- Váczy János (szerk., 1903): Kazinczy Ferenc levelezése. XIII. kötet. Budapest. Magyar Tudományos Akadémia
- Viszota Gyula (szerk.): Gróf Széchenyi István naplói. IV. 1830-1836. In: Gróf Széchenyi István minden írása CD-ROM. (2001). Budapest. Logod Bt.

Levéltári források

- Berzsényi Dániel levele Helmeczy Mihálynak 1813. augusztus 8. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Berzsényi Dániel levele Helmeczy Mihálynak 1814. május 20. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Döbrentei Gábor levele Helmeczy Mihálynak 1813. július 1. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Döbrentei Gábor levele Helmeczy Mihálynak 1814. július 9. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Döbrentei Gábor levele Helmeczy Mihálynak 1815. január 11. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Jegyzéke azon könyveknek, melyeket az akad. könyvtár Helmeczy asszonyság ajánlatából átvett. 1853. július 18. MTA Kézirattár Történel. 2r. 83. sz. II.
- Kazinczy Ferenc levele Berzsényi Dánielnek 1812. április 2. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 135. sz.
- Kazinczy Ferenc levele Döbrentei Gábornak 1811. december 24. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 53. sz. I.
- Kazinczy Ferenc levele Döbrentei Gábornak 1812. április 8. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 53. sz. I.
- Kazinczy Ferenc levele Döbrentei Gábornak 1816. október 20. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 53. sz. I.
- Kazinczy Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1816. május 16. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Kazinczy Ferenc levele Helmeczy Mihályhoz 1816. október 18. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Kazinczy Ferenc levele Kis Jánosnak 1811. szeptember 6. Közli: Közli: Váczy János (szerk., 1899): Kazinczy Ferenc levelezése. IX. kötet. Budapest. MTA. 17–173. old.
- Kazinczy Ferenc levele Kölcsey Ferencnek 1812. január 5. Közli: Közli: Váczy János (szerk., 1899): Kazinczy Ferenc levelezése. IX. kötet. Budapest. MTA. 212. old.
- Kazinczy Ferenc levele Kulcsár Istvánnak 1812. április 12. Közli: Közli: Váczy János (szerk., 1899): Kazinczy Ferenc levelezése. IX. kötet. Budapest. MTA. 405. old.
- Kazinczy Ferenc levele Sztrókey Antalnak 1812. március 27. Közli: Közli: Váczy János (szerk., 1899): Kazinczy Ferenc levelezése. IX. kötet. Budapest. MTA. 366–368. old.

- Kis János levele Helmecey Mihályhoz 1812. július 18. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Kisfaludy Sándor levele Helmecey Mihálynak 1813. augusztus 8. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Kölcsey Ferenc levele Helmecey Mihályhoz 1814. augusztus 1. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Kölcsey Ferenc levele Helmecey Mihályhoz 1814. július 23. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Kölcsey Ferenc levele Kazinczy Ferencnek 1815. július 5. Közli: Váczy János (szerk., 1903): Kazinczy Ferenc levelezése. XIII. kötet. Budapest. MTA. 9. old.
- Széchenyi István Hitel 1830. Részben autogr., részletek, töredékek, jegyzetek, ill. Lunkányi, Döbrentei és Helmecey javításai. MTA Kézirattár Széchenyi hagyaték K 257/1-2. Poss. Sz.M. 846.
- Széchenyi István Stadium 183–1836 Helmecey és Dreschner javításai. MTA Kézirattár Széchenyi hagyaték K 261/1-4. Poss. Sz.M. 847.
- Széchenyi István levele Helmecey Mihálynak 1833. március 28. MTA Kézirattár Széchenyi István pozsonyi leveleskönyve 1833–1835. K 201/98.
- Széchenyi István levele Helmecey Mihálynak 1834. augusztus 26. MTA Kézirattár Széchenyi István leveleinek másolati könyve 1828-1835. K 210/1/89.
- Széchenyi István levele Tasner Antalhoz 1834. május 6. Közli: Majláth Béla (1889): Gróf Széchenyi István levelei I. Budapest. 239. sz.
- Széchenyi István Társalkodó-beli kitörölt cikk helyeinek pótlása 1835 MTA Kézirattár Széchenyi István leveleinek másolati könyve 1828-1835. K 210/1/132
- Ideiglenes szerződés Széchenyi István és Helmecey Mihály között a Jelenkorra MTA Kézirattár Széchenyi István vegyes feljegyzései, műveinek kiadásával kapcsolatos iratok 182?–1848. K 291ff. 303–306.
- Széchenyi István levele Wesselényi Miklóshoz 1829. december 5. Közli: Bártfai Szabó László (1943): Adatok gróf Széchenyi István és kora történetéhez 1808–1860. Budapest. 96. old.
- Szemere Pál levele Helmecey Mihályhoz 1812. január 10. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Virág Benedek levele Helmecey Mihálynak 1816. június 30. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Wesselényi Miklós levele Helmecey Mihályhoz 1814. december 12. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Wesselényi Miklós levele Helmecey Mihályhoz 1815. augusztus 20. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.
- Wesselényi Miklós levele Helmecey Mihályhoz 1815. július 24. MTA Kézirattár M. Irod. Lev. 4r. 119. sz. III.